

15 januari 15
Ansvarig: Mats Brandström

Ett socialt hållbart Skåne 2030

Handlingsplan för Region Skånes folkhälsöarbete 2015–2018

VERSION 1.1 EXKL. BILAGOR

Inledning.....	3
Utgångspunkter.....	3
Våra förhållningssätt.....	4
Övergripande mål och inriktning.....	6
Det Öppna Skåne 2030	6
Regionala folkhälsopolitiska inriktningsmål	6
Prioriterade ställningstaganden	7
Prioriterade områden 2015–2018.....	7
1. Folkhälsorapportering och systematiskt arbete med befolkningsdata.....	7
2. Sysselsättning och kompetensförsörjning för tillväxt och hälsa	8
3. Mångfald, tillväxt och hälsa	9
4. Kultur och hälsa.....	10
5. Delaktighet och inflytande.....	11
6. Social hållbarhet i Fysisk planering.....	12
7. Miljö och hälsa	14
8. Hälsöfrämjande hälso- och sjukvård	15
Uppföljning.....	17

Inledning

Den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030* ersätter tidigare regionala folkhälsostrategier som tagits fram i samverkan med Kommunförbundet Skåne genom att folkhälsoperspektivet nu finns integrerat i den regionala utvecklingsstrategin. Som en del i förverkligandet av *Det öppna Skåne 2030* har denna koncerngemensamma handlingsplan tagits fram för att bättre samordna folkhälsoarbetet inom och mellan Avdelningen för regional utveckling och Avdelningen för Hälso- och sjukvårdsstyrning och skapa bättre förutsättningar för samverkan mellan berörda verksamheter. Handlingsplanen syftar till att utveckla det sociala hållbarhetsperspektivet och fokuserar på ökad jämlikhet i hälsa som viktigt mått på social hållbarhet. Sysselsättning, utbildning, bostäder, tillit, sociala nätverk, kultur, miljö- och klimatfrågor är exempel på viktiga sociala bestämningsfaktorer för hälsan i befolkningen.

Med ett koncernövergripande arbete som syftar till att stärka den sociala hållbarheten i Skåne och minska ojämlikhet i hälsa kan Region Skåne medverka till att skapa en effektiv plattform för det framtida folkhälsoarbetet. Genom kunskapsutveckling, kunskapsamverkan och kunskapspridning ska Region Skåne stödja beslutsfattare och samverkanspartners i det gemensamma arbetet för en god hälsa och livskvalitet på lika villkor i Skåne.

Handlingsplanen ska ses som ett levande och dynamiskt dokument där lärandeprocessen i det tvärsaktoriella arbetet utgör en viktig del. Det måste därför finnas en öppenhet för revideringar utifrån ny kunskap och nya erfarenheter som utvecklas under arbetets gång.

Handlingsplanen avgränsas till att omfatta folkhälsoarbetet inom Region Skåne för att internt och externt tydliggöra roller och ansvar i detta uppdrag. Det är samtidigt viktigt att slå fast att Region Skåne själva inte bär ansvar för hela folkhälsoarbetet i Skåne, utan är en aktör bland flera i Skåne tillsammans med de skånska kommunerna, statliga myndigheter, näringslivet, idéburen sektor och lärosäten. Med handlingsplanen som grund för ett koncerngemensamt arbete vill Region Skåne stimulera och utveckla samverkan med andra aktörer som vill arbeta för en bättre och mer jämlik hälsa bland den skånska befolkningen.

Utgångspunkter

- Region Skånes övergripande folkhälsoarbete utgår från det nationella målet för den svenska folkhälsopolitiken om ***att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen***. Hälso- och sjukvårdslagen slår fast att målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. För att uppnå social hållbarhet behöver välfärdstjänsterna bidra till att alla människor är inkluderade i samhället. Socioekonomisk status, arbetsvillkor, kön, etnicitet, funktionsnedsättning och geografi är viktiga faktorer att ta hänsyn till för att skapa förutsättningar för en jämlik hälsa. Detta ställer krav på att beslut behöver utformas så att olika gruppers möjlighet att komma i åtnjutande av de samhälleliga förutsättningar som skapar en god och jämlik hälsa beaktas. Alla människor ska ges möjlighet att ta del av Region Skånes verksamheter och få likvärdig service och tjänster av samma kvalitet.

- WHO:s Europeiska folkhälsostrategi *Health 2020* ger vägledning i att möta nuvarande och kommande utmaningar i hälsa. Övergripande målsättning är att påtagligt förbättra befolkningens hälsa och välbefinnande, minska ojämlikheter i hälsa och garantera människocentrerade system som är universella, jämlika och av hög kvalitet. Enligt strategin bör ett tvärsektorielt och förebyggande tillvägagångssätt användas för att ta itu med grundorsakerna till hälsoproblem utifrån ett livsförloppsperspektiv. För att uppnå strategins intentioner behövs nya styrmedel som baseras på de sociala bestämningsfaktorerna för hälsa, jämlikhet och hållbarhet. Det stora antalet bestämningsfaktorer för hälsa innebär att det inte är enbart de ansvariga för den traditionella hälsosektorn som bör arbeta för jämlikhet i hälsa, utan att alla beslutsfattare tänker på hälsoeffekter i relation till sina respektive politikområden för att få till stånd samarbetsinriktade insatser utifrån en gemensam målbild och gemensamma prioriteringar. Som ett led i att införliva intentionerna i *Health 2020* i det regionala folkhälsoarbetet medverkar Region Skåne i WHO:s nätverk Healthy Cities Network och Regions for Health Network.
- Mångfalden i Skåne ska tillvaratas som en resurs i arbetet för ökad tillväxt och social hållbarhet. I ett demokratiskt samhälle tillerkänns människor lika värde med jämlika möjligheter att vara delaktiga och ha inflytande. Rätten till delaktighet och inflytande gäller oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030* talar om öppenhet, tolerans, likvärdiga möjligheter och delaktighet som viktiga ledord. Mångfaldsarbetet utgör en viktig del i det regionala utvecklingsarbetet för att skapa ett i alla aspekter hållbart Skåne och är ett arbete som går hand i hand med likabehandlingsarbete.
- Alla barn har rätt till bästa uppnåeliga hälsa, d v s rätt till bästa möjliga fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. FN:s konvention om barnets rättigheter betonar betydelsen av det enskilda barnets rättigheter. En bra start i livet är en av de viktigaste faktorerna för god hälsa och välbefinnande livet igenom. Barnrättsperspektivet uttrycker skyldigheten att förverkliga barnets mänskliga rättigheter genom att de används uttryckligen och dagligen i verksamhetsplanering och vid insatser av olika slag. Barn och ungas rättigheter ska tillgodoses oavsett uppväxtvillkor eller individuella förutsättningar i enlighet med barnkonventionen. Barn måste bli hörda och barnets bästa ska alltid vara utgångspunkt i beslut som rör barn.

Våra förhållningssätt

- En **hållbar samhällsutveckling** grundar sig på tre hållbarhetsperspektiv som interagerar och förutsätter varandra: social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Social hållbarhet handlar om värden som demokrati, rättvisa, livsvillkor och levnadsvanor. Ekonomisk hållbarhet handlar om hushållning med mänskliga och materiella resurser, samt villkor för tillväxt och välfärd. Ekologisk hållbarhet handlar om att miljön ska skyddas och det naturliga kretsloppet värnas. Ingen av dessa

aspekter är överordnad den andra och alla behövs för att helheten ska fungera. Den i särklass viktigaste resursen är människors förmåga och vilja att produktivt bidra till samhällets utveckling och välbefinnande. Den demografiska förändringen kommer att ge en brist på arbetskraft, men också att öka pressen på välfärdssystemen. Det gör att de arbetade åren måste ökas för en hållbar ekonomisk utveckling. Detta kräver både att arbetslivet blir mer inkluderande och att det fungerar att arbeta upp i hög ålder över hela arbetsmarknaden. Denna insikt är angelägen för Region Skåne bl a som arbetsgivare, upphandlare av offentliga tjänster, samt som en tung samhällsaktör.

- Ett **inkluderande, hållbart och innovativt arbetsliv** är en nyckel till individuell utveckling, deltagande i samhällslivet och regional tillväxt. Detta bidrar i sin tur till att utjämna sociala skillnader i hälsa, medan arbetslöshet och arbete som hotar den fysiska eller mentala hälsan tenderar att förstärka dem. Den snabba förändringen av arbetslivet är angelägen att följa som en stark determinant för hälsa. Ett inkluderande, hållbart och innovativt arbetsliv ger också ökade förutsättningar för att möta den demografiska förändringen med ett förlängt arbetsliv och att därefter öka antalet år med god funktionsförmåga.
- Utifrån ett hållbarhetsperspektiv behöver nya samverkansstrukturer utvecklas för att öka samhällets problemlösningskapacitet och motståndskraft. Genom kunskapsallianser som formeras i samverkan mellan offentliga aktörer, idéburen sektor, högskola/universitet, näringsliv och medborgare utifrån ett holistiskt perspektiv, kan nya tvärssektoriella innovativa lösningar uppnås. Region Skåne ska bidra till att utveckla ett **samverkande ledarskap** som utmanar och överbryggar organisatoriska och kulturella skillnader och som skapar sammanhållna tjänster med högt värde för användarna.
- Hälsöfrämjande och förebyggande arbete förutsätter kunskap om påverkbara risk- och främjandefaktorer för hälsa. Det är därför av stor vikt att **mäta och analysera** problemen och bedöma effekterna av olika åtgärder. Genom att samla tillgänglig registerdata och komplettera dessa med undersökningar som på olika sätt mäter invånarnas livsvillkor avseende arbete, bostad och familj, samt levnadsvanor och hälsa utifrån socioekonomiska variabler, går det att synliggöra utvecklingen av hälsan och den sociala hållbarheten för olika grupper i samhället. Ett område som är särskilt angeläget att rikta fokus på är hur skillnaderna i hälsa hos barn och ungdomar utvecklas på lokal och regional nivå. I möjligaste mån bör **vetenskapligt stöd** användas när åtgärder för ökad social hållbarhet och minskade skillnader i hälsa ska genomföras.
- Ett **socialt investeringsperspektiv** kan ses som ett medel att rikta fokus mot bakomliggande orsaksfaktorer som påverkar människors sociala förutsättningar i livet och som kan bidra till att minska ojämlikheten i hälsa. Det sociala investeringsperspektivet sätter sambandet mellan effektivitet och jämlikhet i centrum med kravet på att förena ekonomiska och sociala mål. Genom att investera i

människors hälsa i ett tidigt skede sparar även samhället utgifter på lång sikt. Ett gott hälsotillstånd från livets början kan få betydelse för individens hela framtida liv och välmående.

- **Socialt kapital** utgör det sammanhållande kittet i ett socialt hållbart samhälle och omfattar våra sociala nätverk, vårt sociala stöd, våra möjligheter till deltagande i samhällslivet och graden av social samhörighet i vår närmiljö. Att stärka sociala relationer genom tillit och social sammanhållning utgör viktiga grundkomponenter för att bygga ett socialt hållbart samhälle. Samhällen med högt socialt kapital leder till en bättre kollektiv styrka, med positiva effekter för både demokrati, ekonomi, trygghet och hälsa.
- För att säkerställa en **personcentrerad vård på lika villkor** för hela befolkningen är det viktigt att även individer och grupper med svårigheter att göra sin röst hörd kan påverka sin situation. Begreppet hälsolitteracitet innebär människors förmåga, kunskap, motivation och självförtroende att tillgå, förstå, bedöma och tillämpa hälsoinformation i skriven, talad eller digital form för att bedöma och fatta beslut i det dagliga livet gällande sjukvård, sjukdomsprevention och hälsofrämjande för att förbättra livskvaliteten. Med ökad kunskap om hälsa genom riktad och målgruppsanpassad hälsoinformation skulle individer själv kunna göra egna hälsoval samt att lättare förstå hälso- och sjukvårdssystemet. För att skapa sådana förutsättningar för särskilt utsatta grupper är det av stor vikt att arbeta med hälsolitteracitet.

Övergripande mål och inriktning

DET ÖPPNA SKÅNE 2030

Den regionala utvecklingsstrategins (RUS) målbild om *Det öppna Skåne 2030* beskriver allas likvärdiga möjlighet att förverkliga sina mål i livet, att ha god hälsa och välbefinnande där skåningarna erbjuds en jämlik hälso- och sjukvård och välfärdstjänster med hög kvalitet och tillgänglighet. I målbilden om *Det öppna Skåne 2030* arbetar verksamheterna tillsammans kring tidiga insatser för att främja hälsa. Allt fler företag utvecklar tjänster och produkter som sätter individens hälsa i fokus och alla skåningar har tillgång till högkvalitativ kultur, rekreation, kommunikation, fritidssysselsättning, förskola och skola, hälso- och sjukvård, äldreomsorg och utbildning. Såväl skåningen som platsen Skåne mår bra vilket beror på att det öppna Skåne är hållbart. Grunden vilar på ekologisk-, ekonomisk- och social hållbarhet. Dessa tre hållbarhetsperspektiv är fullständigt integrerade i samhällsplaneringen, i utvecklingen av hälso- och sjukvården och hur vi nyttjar våra naturresurser.

REGIONALA FOLKHÄLSOPOLITISKA INRIKTNINGSMÅL

Mot bakgrund av nationella folkhälsopolitiska mål, WHO's Health 2020 och den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030* utgår Region Skånes folkhälsoarbete ifrån följande inriktningsmål:

- *En god hälsa och livskvalitet för alla skåningar*
- *En mer jämlik och socialt hållbar samhällsutveckling*
- *En bra start i livet för barn och unga – ur ett livsförloppsperspektiv*

PRIORITERADE STÄLLNINGSTAGANDEN

Målbilden om *Det Öppna Skåne 2030* ska förverkligas genom fem prioriterade ställningstaganden. De fem prioriterade ställningstagandena är:

- *Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet*
- *Skåne ska bli en stark hållbar tillväxtmotor*
- *Skåne ska dra nytta av sin flerkärniga Ortsstruktur*
- *Skåne ska utveckla morgondagens välfärdstjänster*
- *Skåne ska vara globalt attraktivt*

I den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030* finns delstrategier och långsiktiga målindikatorer framtagna för samtliga ställningstaganden.

Prioriterade områden 2015–2018

Med en tydligare samordning av pågående processer kan angränsande initiativ som strävar mot samma målbild, utveckla en samhandling som skapar ett mervärde. Handlingsplanen hänvisar till ett flertal befintliga strategier och handlingsprogram inom olika sektorsområden som har koppling till folkhälsoarbetet. Ett viktigt uppdrag inom ramen för handlingsplanen blir därför att tydligare samordna dessa strategier och handlingsprogram genom att utveckla tvärssektoriella aktiviteter utifrån handlingsplanens prioriterade områden. Mot bakgrund av kunskap om hälsans bestämningsfaktorer, med särskilt fokus på de sociala determinanterna för hälsa, följer nedan en genomgång av de områden som bör prioriteras och samordnas inom Region Skåne för att effektivisera arbetet för en ökad social hållbarhet i Skåne. Till de prioriterade områdena kopplas relevanta mål som hämtats ur den regionala utvecklingsstrategin (RUS) *Det öppna Skåne 2030*. De prioriterade områdena ska konkretiseras i en separat aktivitetsplan som bereds, följs upp och revideras årligen i enlighet med ordinarie budgetprocess.

1. FOLKHÄLSORAPPORTERING OCH SYSTEMATISKT ARBETE MED BEFOLKNINGSDATA

Kunskaper om hälsans bestämningsfaktorer, hälsans fördelning i befolkningen och det aktuella hälsoläget hos befolkningen utgör en viktig grund för det befolkningsinriktade folkhälsoarbetet. För att överbrygga gapet mellan vetenskaplig teori, sociala behov och social verklighet bör det hälsofrämjande arbetet baseras på en analys av lokalsamhället (folkhälsovetenskaplig kartläggning) så att man kan göra ett adekvat urval av riskgrupper och miljöer. Genom att samla tillgänglig registerdata och komplettera dessa med undersökningar som på olika sätt mäter invånarnas livsvillkor avseende arbete, bostad och familj, samt levnadsvanor och hälsa utifrån socioekonomiska variabler, går det att synliggöra utvecklingen

av hälsan och den sociala hållbarheten för olika grupper i samhället. En adekvat folkhälsovetenskaplig och samhällsmedicinsk kompetens kan bidra till att främja hälsan i befolkningen t ex genom att systematiskt registrera och analysera orsaker till skador och ohälsa och förmedla denna kunskap till lokalsamhället (primärvård, kommuner, föreningsliv m.m.).

Delområden

- a) Kunskapen om befolkningens hälsa behöver tillämpas i styrning och ledning för att folkhälsinsatser ska kunna anpassas till befolkningens behov. Region Skånes arbete med kunskapsproduktion avseende kartläggning och analys av befolkningens livsvillkor, levnadsvanor och hälsa ska bidra till att avgöra hälsoläget i regionen och i kommunerna.
- b) Metoder och verktyg ska utvecklas för att göra folkhälsostatistiken mer lättillgängliga för olika intressenter. På så vis ökar dess användbarhet i kartläggning, analys och uppföljning av såväl det lokala som det regionala folkhälsoarbetet som i lokal och regional utveckling i stort.

Mål i RUS:

- Hälsan hos befolkningen ska ha förbättrats jämfört med år 2014 och skillnaderna minskat avseende jämlik och jämställd hälsa.
- Andelen skåningar med god självskattad hälsa ska ha ökat jämfört med år 2014 och nivån ska ligga över riksgenomsnittet i alla befolkningsgrupper och åldrar.
- Barn och ungas självskattade hälsa ska ha stärkts jämfört med år 2014 och andelen som ser ljusst på framtiden ska ha ökat.

2. SYSSELSÄTTNING OCH KOMPETENSFÖRSÖRJNING FÖR TILLVÄXT OCH HÄLSA

Arbete och utbildning är viktiga sociala bestämningsfaktorer för hälsa. Ekonomisk och social trygghet är en av de mest grundläggande förutsättningarna för en god hälsa på lika villkor. En hög sysselsättningsnivå som möjliggör för människor att försörja sig genom eget arbete är grundläggande för ett välfärdssamhälle och barns uppväxtvillkor. Skåne står inför stora utmaningar med lägst sysselsättningsgrad bland Sveriges 21 län och en lägre produktivitet utveckling än riket och de andra två storstadsregionerna. En kontinuerligt pågående strukturomvandling gör att efterfrågan på välutbildad och kvalificerad arbetskraft ökar, men också en ökning av arbeten med låga formella kompetenskrav och osäkra villkor. Den snabba förändringen av arbetslivet är särskilt märkbar för unga människor och utrikesfödda och är angelägen att följa som en stark determinant för hälsa. Strukturomvandlingen präglas av en matchningsproblematik, där sysselsättningsgraden bland ungdomar är låg och många har ofullständiga gymnasiebetyg samtidigt som delar av näringslivet uppger att man har svårigheter att rekrytera rätt kompetenser. Arbetsmarknads-

och kompetensförsörjningsfrågorna är en del av Region Skånes arbete för att se till att den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden finns i Skåne.

Delområden

- a) Skåne behöver underlätta för nya skåningar och unga att komma in på arbetsmarknaden med villkor som ger goda förutsättningar för ett långt och produktivt arbetsliv. Det sker genom att motverka tidiga skolavhopp, underlätta att uppnå gymnasiekompetens för dem som saknar det, föra in en social dimension (inklusive arbetsvillkor) i upphandlingar och följa arbetsvillkorens utveckling, särskilt för unga.
- b) Genom en bättre matchning mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft med rätt utbildning och kompetens kan fler få ett arbete. En viktig plattform för detta utvecklingsarbete är Kompetenssamverkan Skåne, där samverkan sker mellan Region Skåne, Arbetsförmedlingen, Länsstyrelsen, Kommunförbundet och Lärosäten Syd.

Mål i RUS:

- Sysselsättningsgraden i Skåne ska vara högre än rikssnittet och spegla sammansättningen i Skånes befolkning.
- Arbetslösheten i Skåne ska vara lägre än riksgenomsnittet.
- Minst 85 procent av alla 20-åringar i Skåne ska ha en fullföljd gymnasieutbildning.
- Alla elever ska ha gymnasiebehörighet när de lämnar grundskolan.

3. MÅNGFALD, TILLVÄXT OCH HÄLSA

Såväl mångfaldsarbetet som jämställdhetsarbetet kan ses som en naturlig del av det regionala tillväxtarbetet samtidigt som det bidrar till ökad jämlikhet i hälsa. I ett demokratiskt samhälle tillerkänns människor lika värde med jämlika möjligheter att vara delaktiga och ha inflytande. Rätten till delaktighet och inflytande gäller oavsett kön, etnisk eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Ett inkluderande förhållningssätt till migranter i Skåne handlar om hur samhällets institutioner kan anpassa sig till nya samhällsmedlemmars behov och förutsättningar så att marginalisering och diskriminering motverkas.

Delområden

- a) Mångfaldsarbetet utgör en viktig del i det regionala utvecklingsarbetet för att skapa ett hållbart Skåne. Region Skåne har tagit fram handlingsplanen *Integration för tillväxt* som generell syftar till att effektivisera och samordna arbetet med att tillvarata mångfalden som en resurs för ökad tillväxt i Skåne. Hälsan är av avgörande betydelse för asylsökande och nyanlända flyktingars möjlighet för lärande, integration och etablering på arbetsmarknaden. För att säkra en hållbar regional stödstruktur för samverkan har det tecknats en regional överenskommelse (RÖK) om samverkan

mellan stat, kommun och region för att underlätta asylsökandens, nyanländas och andra invandrares etablering.

- b) Skåne har en könssegregerad arbetsmarknad, där fler kvinnor än män befinner sig i så kallade låglöneyrken. Diskriminering och föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt påverkar människors val av utbildning och yrke eller inom vilket område man väljer att starta företag. Region Skånes handlingsplan för jämställd regional tillväxt har som målsättning att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser. Mycket talar för att ett jämställt föräldraskap med en jämlik arbetsfördelning ökar båda föräldrarnas möjligheter att tillfredsställa olika sidor och behov hos sig själva.
- c) Offentlig sektor och offentligt finansierad verksamhet är en dominerande arbetsgivare för kvinnor. Detta ger Region Skåne möjlighet att framför allt som arbetsgivare, men även som upphandlare av tjänster, aktivt medverka till att förbättra kvinnors arbetsrelaterade hälsa, visa på innovationsvinster genom en ökad delaktighet, samt uppnå en starkare framtida kompetensförsörjning genom ett åldersmedvetet och inkluderande ledarskap.

Mål i RUS:

- Medborgarnas tillit och delaktighet i demokratin ska vara högre än 2014.
- Sysselsättningsgraden i Skåne ska vara högre än riksnittet och spegla sammansättningen i Skånes befolkning.
- Hälsan hos befolkningen ska ha förbättrats jämfört med år 2014 och skillnaderna minskat avseende jämlik och jämställd hälsa.
- Utveckla Skåne hållbart och resurseffektivt

4. KULTUR OCH HÄLSA

Kultur och hälsa kan kopplas till flera av de nationella folkhälsomålen. Kulturen ska ses som en drivkraft till en hållbar utveckling och förbättrad folkhälsa. Med begreppet kultur och hälsa avses kulturens samverkan med vård- och omsorgsområdet, hälso- och sjukvårdsområdet samt folkhälsoområdet. Kultur kan främja hälsa och förebygga ohälsa genom att bidra till att ge människor en ökad känsla av sammanhang och en bättre beredskap att möta sjukdomar, psykiska trauman och sociala problem. Genom kulturupplevelser erbjuds möjlighet till socialt deltagande, vilket kan öka självkänslan, ge livsmening och ha en positiv inverkan på den psykiska hälsan. Kultur ger människor möjlighet att påverka, ifrågasätta och förändra, vilket ger ökad livskvalitet. Andelen patienter med psykisk ohälsa och stress ökar i hälso- och sjukvården, vilket ställer krav på att det finns komplement till hälso- och sjukvårdens traditionella behandlingsmetoder. Utvecklingsarbetet inom kultur- och hälsoområdet styrs av prioriteringarna i *Regional kulturplan för Skåne*.

Delområden

- a) Ett ökat deltagande i kulturupplevelser bidrar till bättre folkhälsa och regional utveckling. Kulturen ska vara livskraftig i alla delar av Skåne och bidra till ökad livskvalitet. En långsiktigt hållbar samhällsstruktur med starkt kulturliv, föreningsliv och stort ideellt engagemang utgör ett kitt i ett socialt hållbart samhälle. Tillgången till kulturupplevelser är en viktig del för att öka den jämlika och jämställda hälsan i befolkningen.
- b) Region Skånes strategi för *Kultur och hälsa 2015-2020* avser främst insatser som kan göras inom kulturnämndens och hälso- och sjukvårdsnämndens gemensamma arbetsfält. Området benämns ofta kultur i vården och utgångspunkten är människors behov av och rätt till kultur, men också att samarbete med kultursektorn kan ge positiva effekter för både patienter och personal inom sjukvården. För att nå framgång bör vissa patientgrupper prioriteras och följas upp initialt såsom barn, äldre, personer med psykisk ohälsa och långvarig sjukdom.

Mål i RUS:

- Alla ska ha möjlighet att ta del av Skånes kulturliv och kulturupplevelser.
- Andelen skåningar med god självskattad hälsa ska ha ökat jämfört med år 2014 och nivån ska ligga över riksgenomsnittet i alla befolkningsgrupper och åldrar.
- Skåningarna ska erbjudas välfärdstjänster vars upplevelse och kvalitet är högre än riksgenomsnittet.

5. DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

Fler individer behöver få möjlighet att hitta sammanhang och delaktighet för att utifrån egen förmåga nå ett gott liv och självförverkligande. Deltagande i sociala nätverk ger tillgång till socialt stöd, vilket påverkar hälsan genom psykosociala, beteendemässiga och fysiologiska faktorer. Deltagandet i sociala nätverk kan även ge ökad tillgång till materiella resurser som arbets- och försörjningsmöjligheter och god hälsoservice. Alla ska ha samma rätt att vara aktiva och engagerade medborgare. Det behöver göras insatser för att öka medborgarnas samhällsengagemang och demokratiansvar. Den idéburna sektorn (föreningar, studieförbund, folkhögskolor, samfund, kooperativ, sociala företag, stiftelser etc.) kan utgöra mötesplatser där människor med olika bakgrund samlas kring gemensamma intressen. På så vis kan den idéburna sektorn bidra till att stärka det överbryggande sociala kapitalet, vilket skapar möjligheter för ökad delaktighet i samhällslivet. Den idéburna sektorns fristående roll kan även verka vitaliserande för offentliga organisationer genom att synliggöra otillfredsställda behov hos olika målgrupper och bidra till förbättringsmöjligheter inom det offentliga systemet. Det finns systematiska skillnader i den självupplevda hälsan mellan utrikes och inrikes födda, mellan personer med funktionsnedsättningar och befolkningen i sin helhet samt mellan personer med olika sexuell läggning. Med ökad kunskap om hälsa genom riktad och målgruppsanpassad hälsoinformation skulle individer själv kunna göra egna hälsoval samt att lättare förstå hälso- och sjukvårdssystemet.

Delområden

- a) Den regionala överenskommelsen mellan Region Skåne och idéburen sektor i Skåne ska medverka till att förutsättningar skapas för satsningar som leder till ökad delaktighet och minskat utanförskap. Syftet är att skapa ett långsiktigt hållbart Skåne genom att stärka samspelet mellan den offentliga och idéburna sektorn. Parterna vill bidra till att utveckla ett jämlikt och jämställt Skåne, stärka den idéburna sektorns röst i samhällsutvecklingen, medverka till utveckling av hållbara, kreativa och innovativa miljöer samt belysa den idéburna sektorns roll och det sociala kapitalets betydelse för samhälls- och näringslivsutvecklingen.
- b) Region Skåne ska utveckla en personcentrerad vård som bygger på ett partnerskap mellan patienter/brukare, närstående och professionella. Individer blir därmed medaktörer i utvecklingen av smartare och bättre anpassade välfärdstjänster. Det är viktigt att säkerställa att även individer och grupper med svårighet att göra sin röst hörd kan påverka sin situation. För att skapa sådana förutsättningar för särskilt utsatta grupper är det av stor vikt att hälso- och sjukvården i större utsträckning arbetar med hälsolitteracitet.

Mål i RUS:

- Medborgarnas tillit och delaktighet i demokratin ska vara högre än 2014.
- Hälsan hos befolkningen ska ha förbättrats jämfört med år 2014 och skillnaderna minskat avseende jämlik och jämställd hälsa.
- Skåningarna ska erbjudas välfärdstjänster vars upplevelse och kvalitet är högre än riksgenomsnittet.

6. SOCIAL HÅLLBARHET I FYSISK PLANERING

Den fysiska planeringen kan bidra till att skapa attraktiva boendemiljöer, mötesplatser och rekreationsområden och därmed bidra till grundläggande förutsättningar för hälsa och social hållbarhet med integration, trygghet och jämlikhet. Eftersom den fysiska miljön är ett ramverk för alla de sociala interaktioner som sker i en stad, är stadens utformning en grundläggande förutsättning för invånarnas hälsa. Hur staden är organiserad, från bostadens närmiljö till kontakten med den övriga staden, kan underlätta eller försvåra de kontakter som utgör de nätverk som är basen i vår sociala sfär. Sociala kontakter, social kontroll och tillit kan möjliggöras (och förhindras) beroende på bostadsområdets utformning. Integrerade stadsmiljöer med blandade bostadsbestånd, attraktiva mötesplatser och ett rikt kulturutbud, hälsosamma miljöer i och vid bostaden samt tillgängliga natur- och rekreationsområden skapar förutsättningar för såväl attraktivitet och tillväxt som hälsa och social hållbarhet. Det är viktigt att dessa hälsofrämjande strukturer är socialt jämlikt fördelade. Skånes flerkärniga ortstruktur gör det möjligt att kombinera olika livsmiljöer i stad och på landbygd för arbete och boende. Trots att den skånska befolkningen ökar byggs det dock alltför få bostäder vilket leder till bostadsbrist. Det är därför av stor vikt att få igång ett allsidigt bostadsbyggande som matchar behoven.

Delområden

- a) Målbilden om *Det flerkärniga Skåne* tar sin utgångspunkt i de förutsättningar som de fysiska strukturerna kan skapa för en hållbar utveckling såväl socialt, ekonomiskt och ekologiskt och skapa förutsättningar för mångfald, attraktivitet m.m. *Strukturbild för Skåne* är en strategi för fysisk planering utifrån ett regionalt perspektiv och en del av det regionala utvecklingsarbetet med syftet att koppla samman regional utveckling med kommunernas översiktsplanering. Inom *Strukturbild för Skåne* finns möjlighet att på en regional nivå fördjupa och konkretisera frågor inom den fysiska planeringen som kan påverka den sociala hållbarheten. Genom att ta fram kunskapsunderlag, skapa arenor för dialog och utveckla metoder kan Region Skåne bidra till att integrera social hållbarhet i fysisk planering.
- b) Utifrån det regionala utvecklingsansvaret är Region Skåne formell remissinstans för kommunernas översiktsplanering. Det sociala hållbarhetsperspektivet ska utvecklas och breddas inom ramen för Region Skånes samlade yttranden enligt PBL (Plan- och bygglagen) med utgångspunkt i den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030*.
- c) Skånes flerkärniga Ortsstruktur kan tillvaratas i arbetet med att utveckla attraktiva miljöer genom ökad tillgänglighet som främjar social interaktion mellan orterna så att de kompletterar och stärker varandra. Kollektivtrafiken kan bidra till att underlätta en funktionell arbetsmarknad genom effektiva och hållbara lösningar för trafik och infrastruktur. Hållbara lösningar innebär samtidigt att pendlingstiderna måste hållas nere så att människor kan ha en balans i livet mellan arbete, familj och fritid. Det är av stor vikt att pendlingen uppmuntrar till fysisk aktivitet som gång och cykling till stationer och hållplatser och att det även finns möjlighet till cykling mellan orter för såväl arbetspendlande som rekreation. Infrastrukturen behöver utvecklas så att luftföroreningar, buller och fragmentering av grönstruktur inte försämrar människors livsvillkor. Social hållbarhet i infrastrukturplaneringen kan beaktas genom sociala konsekvensanalyser av den *Regionala transportinfrastrukturplanen*, RTI.
- d) Trots att Skånes befolkning fortsätter att växa byggs det alltför få nya bostäder. Detta orsakar ett glapp mellan utbud och efterfrågan utifrån befolkningens behov av bostäder. Bostadsbyggnadsprocessen är komplex och ägs av många olika aktörer. Samverkan, samsyn och opinionsbildning kan bidra till att förändra de övergripande förutsättningarna. Ett skånskt bostadsnätverk har därför initierats av Region Skåne, Länsstyrelsen i Skåne och Kommunförbundet Skåne och är en arena för samverkan och kunskapsuppbyggnad och en samlade kraft för att öka bostadsbyggandet i Skåne.

Mål i RUS:

- Hälsan hos befolkningen ska ha förbättrats jämfört med år 2014 och skillnaderna minskat avseende jämlik och jämställd hälsa.

- Sysselsättningsgraden i Skåne ska vara högre än rikssnittet och spegla sammansättningen i Skånes befolkning
- Tillgängligheten ska ha förbättrats så att 80 procent av arbetsplatserna är nåbara inom 45 minuter med kollektivtrafik för Skånes invånare.
- 6000 bostäder ska ha byggts per år, med en allsidig sammansättning vad gäller upplåtelseformer, storlek och hustyper, för att matcha en årlig befolkningstillväxt på 1 procent.

7. MILJÖ OCH HÄLSA

Folkhälso- och miljöpolitik är båda centrala delar i arbetet för en hållbar utveckling. Bland miljöutmaningarna i Skåne märks utsläppen av växthusgaser som, trots en relativt stor minskning i förhållande till övriga Sverige under de senaste åren, fortfarande är stor. En ökad konsumtion och användning av kemikalier ökar belastningen på miljö och hälsa och bland växt- och djurarter är den biologiska mångfalden hotad. Övergödning är ett av de största miljöproblemen i skånska vatten. Arbetet med ett hållbart jordbruk och ekosystemtjänster är viktigt för att minska risken för människor att få i sig onödiga gifter via livsmedel och vatten. Barns exponering för miljöfaktorer som påverkar hälsan finns i stor utsträckning i deras boende- och uppväxtmiljö, vilken i sin tur bestäms mycket av familjens socioekonomiska ställning. Dessa skillnader påverkar barnens hälsa och välbefinnande och störst är kontrasterna i Skåne. Som miljöfaktorer kan nämnas exponering för tobaksrökning i hemmet, exponering för höga bullernivåer i förskola/skola/fritids, och exponering för UV-strålning. Barn med astma och allergier utgör en särskilt känslig grupp för exponering av luftföroreningar och pollen och det är också tydligt att andelen barn med luftvägsbesvär ökat mellan 2003 och 2011. Spridning av polleninformation ska bidra till förebyggande insatser och egenvård.

Delområden

- a) Region Skåne ansvarar för att driva det regionala utvecklingsarbetet mot minskad klimatpåverkan och ökad klimatanpassning. Ett effektivt skånskt klimatarbete bidrar till bättre miljö, hälsa och regional tillväxt. Inom *Klimatsamverkan Skåne* samverkar Region Skåne, Kommunförbundet Skåne och Länsstyrelsen Skåne i syfte att med gemensamma krafter minska sin klimatpåverkan och anpassa samhället till ett förändrat klimat med målsättning om ett fossilbränslefritt Skåne 2020. Region Skåne har initierat *Skånes färdplan för biogas* i syfte att ta ett samlat grepp kring biogasens utveckling i Skåne.
- b) Internt ska Region Skåne bedriva ett kraftfullt och effektivt miljöledningsarbete med fokus på miljöeffekterna av verksamhetens effektiviseringsarbete. Region Skåne har ett särskilt ansvar för att minska utsläpp av läkemedelsrester i avlopp som når sjöar och vattendrag.
- c) Region Skåne har i uppdrag att tillgodose befolkningens behov av rekreation inom ramen för ett hållbart nyttjande av naturen. Genom Skåneleden medverkar Region

Skåne till att skåningarna och andra har tillgång till attraktiva natur- och kulturområden för rekreation och motion, vilket är direkt kopplat till välbefinnande och hälsa.

- d) Barns exponering för miljöfaktorer som påverkar hälsan finns i stor utsträckning i deras boende- och uppväxtmiljö, vilken i sin tur bestäms mycket av familjens socioekonomiska ställning. Det finns stora möjligheter att genom samhällsplanering och strukturella åtgärder förbättra förutsättningarna för en mer positiv hälsoutveckling i gruppen, i synnerhet bland barn och unga. För att åtgärda den miljörelaterade ohälsan bland barn och unga krävs insatser från barnhälsovård, förskola/skola, miljö- och hälsoskydd och samhällsplanering.

Mål i RUS:

- Hälsan hos befolkningen ska ha förbättrats jämfört med år 2014 och skillnaderna minskat avseende jämlik och jämställd hälsa.
- Skåne ska ha nått upp till de skånska miljömålen.
- Skåne ska vara klimatneutralt och fossilbränslefritt.
- Andelen skåningar med god självskattad hälsa ska ha ökat jämfört med år 2014 och nivån ska ligga över riksgenomsnittet i alla befolkningsgrupper och åldrar.
- Barn och ungas självskattade hälsa ska ha stärkts jämfört med år 2014 och andelen som ser ljus på framtiden ska ha ökat.

8. HÄLSOFRÄMJANDE HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

Ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande synsätt ska genomsyra den skånska hälso- och sjukvården där insatserna ska bidra till en bättre hälsa, förbättrad funktionsförmåga, större välbefinnande och högre hälsorelaterad livskvalitet. En aktiv samverkan med kommunerna är en central del av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Denna samverkan kan främja en jämlik hälsa på ett effektivt sätt genom att kombinera generella insatser till hela befolkningen med riktade insatser till specifika grupper med en försämrad hälsoutveckling. Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet inom hälso- och sjukvården ingår i Region Skånes uppdragsbeskrivningar och ackrediteringsavtal. Centrala arenor för det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet är vårdcentraler, mödrahälsovård, barnhälsovård, familjecentraler, tandvård, habilitering och ungdomsmottagningar.

Delområden

- a) Det finns idag omfattande evidens för att befolkningens levnadsvanor korrelerar med en framtida risk för ohälsa i form av ökad sjuklighet och dödlighet. Dessa levnadsvanor kan utgöra både riskfaktorer för ohälsa och sjukdom samt friskfaktorer för hälsa och frånvaro av sjukdom. Som riskfaktorer för ohälsa och sjukdom identifieras all form av tobaksbruk, otillräcklig fysisk aktivitet, ohälsosamma matvanor och riskbruk (samt missbruk) av alkohol. Ett hälsofrämjande och personcentrerat förhållningssätt vid patientkontakter underlättas om det finns strukturer i hälso- och sjukvårdssystemet som stödjer ett hälsofrämjande och

sjukdomsförebyggande arbete. Utifrån ett verksamhetsperspektiv krävs det en ökad kunskapsstyrning och ett systematiskt arbete för att realisera uppdraget.

- b) Samverkan för att uppnå en ökad jämlikhet i hälsa utifrån ett rättighetsperspektiv är en viktig del av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Det finns ett antal befintliga strategier, vägledningar och handlingsprogram som utgör stöd för detta arbete. *Vägledning för familjecentraler och familjecentralsliknande verksamheter* utgör en viktig och strategisk del i det regionala och lokala folkhälsoarbetet med fokus på samverkan mellan primärvård och kommun utifrån ett barnrättsperspektiv. *Handlingsprogram och riktlinjer vid misstanke om barn som far illa och våld i nära relation* ska utgöra stöd för hur vårdpersonalen ska agera vid misstanke om barn och vuxna som utsätts för våld i nära relationer. *Strategi och handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)* i Region Skåne ska fungera som en tydlig inriktning för hur arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa ska bedrivas i Region Skåne. *Allas delaktighet i samhället -Funktionshinderspolitiskt program 2015-2017* är ett rättighetsbaserat program som ger stöd för att alla personer oavsett fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning ska kunna utföra sina mänskliga och demokratiska rättigheter.
- a) Äldres hälsa har fått ökad uppmärksamhet genom att skåningarna lever längre och har hälsan allt längre upp i åldrarna. Detta ställer stora krav på sjukvården att anpassa verksamheten efter nya behov med ett helhetsperspektiv på äldres hälsa som innefattar både hälsofrämjande insatser och förbättrad tillgång till avancerad sjukvård samt en sammanhållen vårdplanering mellan sjukhus, primärvård och kommun. Genom innovationspartnerskapet *European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing (EIP-AHA)* arbetar Region Skåne för att hitta innovativa lösningar till den demografiska utvecklingen och de sociala utmaningarna med allt äldre befolkning. Region Skåne utgör i partnerskapet en ”reference site” och deltar aktivt i fyra ”action groups”; läkemedel, fall, integrerad vård och åldersvänliga miljöer. Region Skåne samordnar även en plattform med lokala aktörer för samarbete kring åldrande i Skåne, *Skåne Innovation Healthy Ageing*, med representanter från bland annat akademien, sjukhus, näringsliv, inkubatorer och kommuner.

Mål i RUS:

- Medellivslängden ska vara högre än riksgenomsnittet.
- Hälsan hos befolkningen ska ha förbättrats jämfört med år 2014 och skillnaderna minskat avseende jämlik och jämställd hälsa.
- Barn och ungas självskattade hälsa ska ha stärkts jämfört med år 2014 och andelen som ser ljusst på framtiden ska ha ökat.
- Andelen skåningar med god självskattad hälsa ska ha ökat jämfört med år 2014 och nivån ska ligga över riksgenomsnittet i alla befolkningsgrupper och åldrar.

Uppföljning

Uppföljning av handlingsplanen sker kontinuerligt i samband med koncerngemensamma nätverksmöten för Region Skånes folkhälsoarbete. Effekttuppföljning sker i enlighet med de för folkhälsoarbetet relevanta mål som ingår i den regionala utvecklingsstrategin *Det Öppna Skåne 2030* där indikatorer kopplas till resultat från de folkhälsoenkäter som Region Skåne genomför kring skåningarnas livsvillkor, levnadsvanor och hälsa ur ett livsförloppsperspektiv. Det är av särskild vikt att mäta och följa upp ojämlikheter i hälsa. Enheten för folkhälsa och social hållbarhet har ett övergripande ansvar för uppföljning av handlingsplanen i sin helhet, där särskilt fokus bör ligga på uppföljning av samverkansprocessen. Uppföljningen ska återkopplas till berörda ledningsgrupper och ansvariga politiker, där regionsstyrelsen har det yttersta ansvaret att efterfråga årlig uppföljning av handlingsplanen.